

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ วรรณกรรมมหาเวสสันดรชาดก: ภูมิศึกษาชุมชนกัณฑ์ในคัมภีร์ใบลาน อักษรขอม” ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ เพื่อศึกษาประวัติของชุมชน ที่ปรากฏในวรรณกรรมเวสสันดรอักษรขอม, เพื่อศึกษานุคลิกลักษณะ และคุณสมบัติของชุมชนในวรรณกรรมเวสสันดรอักษรขอม, และเพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณค่าในแง่มุมต่าง ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมเวสสันดรอักษรขอม ชุมชนกัณฑ์ หลักธรรม การปกครอง วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การศึกษา ซึ่งจะได้สรุปผลการศึกษาวิจัย ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์ วรรณกรรมมหาเวสสันดรชาดก: ภูมิศึกษาชุมชนกัณฑ์ในคัมภีร์ใบลาน อักษรขอม สรุปผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

๕.๑.๑ ศึกษาประวัติของชุมชน ที่ปรากฏในวรรณกรรมเวสสันดรอักษรขอมประวัติของชุมชนที่ปรากฏในวรรณกรรมมหาเวสสันดรชาดกอักษรขอม หรืออักษรธรรมภาคอีสานนั้น จะมีลักษณะที่คล้าย ๆ กันจะต่างกันอยู่ที่ลักษณะสำนวนทางภาษา เพราะการจารสลักจะใช้ภาษาในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วยเหตุนี้จึงมีสำนวนที่แตกต่างกันไปเล็กน้อย ในบทนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาประวัติชุมชน ที่ปรากฏในวรรณกรรมมหาเวสสันดรชาดกอักษรขอม ใบลานฉบับวัดบ้านแขว ตำบลห้วยใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

ความเป็นมาของวรรณกรรมเวสสันดรอักษรขอม ส่วนใหญ่จะได้รับมาจากประเทศกัมพูชา เพราะมีเขตแดนติดต่อกัน และในอดีตดินแดนภาคอีสานบางส่วนเคยอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรขอมโบราณ โดยเฉพาะบริเวณภาคอีสานตอนล่างที่ปัจจุบันชาวเขมร ถิ่นไทยอาศัยอยู่ในบริเวณจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ ส่วนใหญ่น่าจะมีการอพยพเข้ามา หรืออาจจะมีการตั้งถิ่นฐานอยู่มาแต่เดิม ก็อาจเป็นไปได้ ตามประวัติศาสตร์และความเป็นมาของชาวเขมรถิ่นไทยข้างต้นนั้น ในสมัยเมื่อก่อนการติดต่อกันระหว่างชาวเขมรถิ่นไทยและเขมรกัมพูชา ที่ตั้งรกรากอาศัยอยู่ระหว่างภูเขาพนมดงรัก หรือ ดงเร็กนั้นไม่มีการแบ่งเขตแดนหรือประเทศเป็นเครื่องแสดงเขตแดน เพราะต่างก็มีญาติพี่น้องอาศัยอยู่ทั้งสองดินแดน

มหาเวสสันดรชาดกอักษรขอม กัณฑ์ฉลอง ฉบับของวัดบ้านแขว ตำบลห้วยใต้ อำเภอขุนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ หน้าลานที่ ๑๕.(ที่จารึกนามผู้แต่ง ปีพุทธศักราชที่จาร)เหตุผลในบางฉบับที่ปรากฏชื่อผู้แต่งและไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งใบลานมหาเวสสันดรชาดกนั้น ประคอง เจริญจิตรกรรม ยังได้กล่าวถึงการที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งในวรรณกรรมท้องถิ่นไว้ว่า

๑) ผู้แต่งไม่ประสงค์จะบอกชื่อตนเอง จึงไม่บอกชื่อตลอดจนวันเดือนปี และสถานที่แต่งไว้ หรือมิฉะนั้นผู้แต่งได้เขียน ชื่อตนเอง พร้อมวันเดือนปี และสถานที่แต่งไว้ แต่ภายหลังอาจสูญหายหรืออาจถูกลบออก

๒) เนื่องจากมีผู้ศรัทธา หรือมีความนิยมในหนังสือบางเรื่อง และต้องการจะถวายหนังสือเรื่องนั้นให้แก่วัด แต่เขียนตัวหนังสือไม่เป็น จึงจ้างคนเขียนคัดลอกจากฉบับเดิมเสร็จแล้วก็ลงชื่อตนเองแทนชื่อผู้แต่ง

๓) บางคนเห็นว่า เรื่องใดสนุก และไพเราะคิดอยากได้มาไว้เป็นสมบัติของตนเองก็คัดลอกเอามา ตอนที่คัดลอกเอามา ก็ลงชื่อผู้ประพันธ์เก่าออก แล้วเอาชื่อตนใส่แทนด้วย เห็นว่าหนังสือนี้เป็นสมบัติของตน

แต่สำหรับมหาเวสสันดรชาดกฉบับภาษาเขมรในประเทศกัมพูชานั้น ลี ฆามเตง กล่าวว่า น่าจะเป็นงานพระราชพิธีของสมเด็จพระศรีสุริเยศรามาและมหาชาติเขมรนี้ก็มีหลายสำนวน เช่นเดียวกับมหาชาติของไทย พุทธศาสนบัณฑิตจึงได้ชำระขึ้นใหม่โดยนาย ญุก แถม และจัดพิมพ์เป็นเล่มขึ้นตามฉบับเดิมเพื่อรักษาสำนวนดั้งเดิมไว้ ปัจจุบันได้นำมาจัดพิมพ์ใหม่ในปีพ.ศ.๒๕๓๕

๕.๑.๑.๑ สมัยที่แต่ง วรรณกรรมเรื่องมหาเวสสันดรชาดกกันท์ซุชก ฉบับภาษาเขมรที่นำมาศึกษานี้ไม่ปรากฏสมัยที่แต่ง หลักฐานที่ว่า มหาเวสสันดรชาดกของประเทศกัมพูชาเป็นงานพระราชพิธีของสมเด็จพระศรีสุริเยศรามา(พระองค์ด้วง) ซึ่งพระองค์ประสูติในปี พ.ศ. ๒๓๓๕ และทิวงคตในปี พ.ศ. ๒๔๐๓ นั้นจริงตามที่ ลี ฆามเตง กล่าวไว้ และน่าจะเป็นจริงตามคำกล่าว เพราะในสมัยของพระองค์นั้นทรงพระดำริในการนำพระไตรปิฎกจากประเทศไทย เนื่องจากในกัมพูชาไม่มี จึงทรงประชุมเสนาบดีมนตรีทั้งหลายและจัดมนตรีข้าราชการให้ไปทูลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าอยู่หัว ขอพระราชทานพระไตรปิฎกและพระมหา (จาน) คณะธรรมยุติกนิกายมาไว้ในกรุงกัมพูชา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กลุ่มราชบัณฑิตประมวลคัมภีร์พระไตรปิฎกจำนวน ๔๐ คัมภีร์แล้วตรัสให้นิมนต์พระอมราภิรักขิต (เกิด) และพระมหา (จาน) ไปยังกรุงกัมพูชาพระองค์ทรงนิพนธ์มหาเวสสันดรชาดกภาษาเขมรในช่วงนี้หลังจากได้พระไตรปิฎกไป ต่อมาวรรณกรรมเรื่องนี้คงแพร่หลายมายังภาคอีสานตอนใต้ของประเทศไทย ยุคที่พระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่หรือในระยะหลังต่อมา โดยเฉพาะในบริเวณที่มีชาวเขมรอาศัยอยู่นั้นคงได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมต่าง ๆ ของกัมพูชาโดยตรง

ในระยะช่วงเวลาดังกล่าวประเทศกัมพูชายังเป็นประเทศราชของไทย ซึ่งตรงกับสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าอยู่หัว การติดต่อกันของประชากมในภาคอีสานได้กับภาคเหนือของกัมพูชาบริเวณนี้ยังมีความเป็นอิสระอยู่ จึงเป็นไปได้ที่การแพร่เข้ามาของวรรณกรรมเรื่องมหาเวสสันดรชาดกของกัมพูชา ขยายเข้ามายังภาคอีสานได้ในช่วงเวลานี้ และมีการคัดลอกต่อ ๆ กันมาโดยมีการแต่งเพิ่มเติม หรือคัดทอนลงตามความสามารถของผู้คัดลอกหรือผู้แต่ง และอาจมีสำนวน

ที่แต่งขึ้นใหม่อื่น ๆ โดยผู้แต่งท้องถิ่นภาคอีสานได้โดยเฉพาะก็อาจเป็นไปได้ ที่ไม่ได้รับอิทธิพลของฉบับกัมพูชาเลย ก็อาจจะมี

๕.๑.๑.๒ ภาษาที่ใช้แต่ง วรรณกรรมเรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์ชูชก ฉบับอักษรขอม ที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ ใช้ตัวอักษรขอมจารลงบนใบลาน ไทยเรียกตัวอักษรชนิดนี้ว่า อักษรบรรจง เขมรเรียกว่าอักษรมูล อักษรชนิดนี้มีรูปอักษรคล้ายกับอักษรไทย แต่บันทึกด้วยภาษาและอักษรวิธีเขมร

อักษรขอมมีวิวัฒนาการมาจากอักษรปัลลวะ และหลังปัลลวะซึ่งอักษรทั้งสองชนิดนี้ก็ได้รับอิทธิพลจากอักษรอินเดีย ซึ่งเข้ามาแพร่หลายอยู่ในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อักษรชนิดนี้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๔ แต่ยังแฝงลักษณะของความเป็นปัลลวะและหลังปัลลวะอยู่ จนกระทั่งพุทธศตวรรษที่ ๑๕ จึงปรากฏชัดเจนขึ้น รูปอักษรชนิดนี้เรียกว่าอักษรขอม อักษรชนิดนี้มีการจัดกลุ่มออกเป็น ๒ กลุ่ม ตามแนวทางวิวัฒนาการให้มีชื่อเรียกสอดคล้องกับรูปแบบอักษร คือ กลุ่มรูปอักษรขอมในพุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๑๗ เรียกว่าอักษรขอมโบราณและกลุ่มอักษรขอมที่ใช้มาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๕ - ๑๘ ว่าเป็นอักษรขอมโบราณ

๕.๑.๑.๓ อักษรเขมรที่ใช้มี ๔ แบบ คือการจารึกใบลานนั้น เป็นอักษรขอมในสมัยโบราณนั้นไม่ได้เน้นว่าจะต้องจารอักษรขอมแบบไหน ขึ้นอยู่กับบริบทแต่ละท้องถิ่น และขึ้นอยู่กับนักปราชญ์มีความชำนาญในการจารตัวอักษร ฉะนั้นการจารอักษรขอมจึงมีหลายแบบ ดังนี้ อักษรขอมบรรจง ลักษณะการเขียนทรงกลม หักมุมเป็นเหลี่ยมขีดเส้นบนเป็นหยักสาก (หนามเตย) ใช้ในการจารใบลานหรือจารึกบนแผ่นหิน อักษรขอมหวัด เขียนทรงสูงเส้นตรง ขีดเส้นบนเหยียดยาว ใช้เขียนในกระดาศ อักษรขอมย่อ เขียนคล้ายอักษรบรรจง แต่ย่อเหลี่ยมให้เกิดความงดงามมากกว่าสำหรับใช้เขียนชื่อหรือเขียนหนังสือสดมภ์บนกระดาศ อักษรขอมเขรียง มีรูปทรงสี่เหลี่ยมสูงคล้ายอักษรขอมหวัด และอักษรไทยปัจจุบัน แต่มีรูปพยัญชนะบางตัวต่างจากอักษรขอมอื่น ๆ ใช้ในการพิมพ์และการเขียนภาษาเขมร ตัวพิมพ์ใช้เส้นบนหยักสากเหมือนอักษรขอมบรรจง ส่วนตัวเขียนใช้เส้นบนเหยียดยาวเหมือนอักษรหวัด

แต่ในปัจจุบันใช้อยู่เพียง ๒ แบบ คือ อักษรเขรียงและอักษรมูล หรืออักษรขอมบรรจง อักษรขอมสำหรับเขียนหนังสือธรรม (อักษรมูลหรืออักษรขอมบรรจง) นั้น ไทยได้ใช้ก่อนกัมพูชา ภายหลังในสมัยที่พวกเขมรตกมาอยู่ในอำนาจของไทย จึงได้เอาตัวอย่างอักษรขอมซึ่งไทยเปลี่ยนแปลงนั้นไปใช้บ้าง จึงทำให้เกิดอักษรขอมชนิดเดียวกันทั้งในประเทศไทยและกัมพูชา

การจารบนใบลานใช้อักษรขอม ๒ แบบ คือ อักษรขอมบรรจงหรืออักษรมูล และอักษรเขรียงหรืออักษรเฉียง โดยอักษรมูลนั้นใช้เขียนหนังสือธรรม เช่น กัมภีร์พระไตรปิฎก หรือหนังสือเทศน์ เป็นส่วนใหญ่ ส่วนอักษรเขรียงใช้ในการเขียนภาษาเขมรโดยทั่วไปแต่อาจพบได้ในหนังสือธรรมได้เช่นกัน โดยเฉพาะในส่วนตอนท้ายของผูกหนังสือใบลานมีการกล่าวคำขอโทษแก่ผู้อ่านหรือคำออกตัวในเรื่องการจารซึ่งตัวอักษรไม่สวยงามหรือสะอาดตาตลอดจนการดกหล่นของ

ตัวอักษรและข้อความ และใช้จารข้อความที่บอกวัน เวลาที่จาร ชื่อผู้จาร การอุทิศส่วนบุญกุศล แห่งการจาร ซึ่งเป็นเรื่องส่วนตัวและแยกออกจากตัวเนื้อเรื่องอย่างชัดเจน

๕.๑.๑.๔ ธรรมเนียมในการแต่ง หมายถึง แบบแผนและวิธีการบางอย่างในการ แต่งวรรณกรรมซึ่งเป็นที่ยอมรับและนิยมทำตามกันโดยทั่วไป มีลักษณะการแต่งที่คล้ายคลึงกันใน วรรณกรรมหลาย ๆ เรื่อง เป็นการแต่งเลียนแบบกัน กวีรุ่นต่อ ๆ มาก็นิยมประพันธ์ตามแบบแผน หรือวิธีการนั้นที่กำหนดมาแต่โบราณ วรรณกรรมมหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์ชูชกฉบับภาษาเขมร เป็นนิทานชาดกเหมือนกับฉบับภาคอีสานเพราะเป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเช่นกัน และมี ธรรมเนียมในการแต่งแบบชาดกหรือนิทานชาดก

ลักษณะแบบแผนหรือวิธีการแต่งนิทานชาดกนั้น มีโครงสร้างหรือองค์ประกอบของ เรื่อง ๕ ส่วน คือ

๑) ปัจจุบันวัตถุ คือ เรื่องปัจจุบัน เป็นส่วนที่ปรารภเรื่อง เริ่มต้นเรื่องว่า พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่ไหน ทะนงปรารภเรื่องอะไร จึงได้ตรัสชาดกเรื่องนี้

๒) อดีตวัตถุ คือ เรื่องในอดีต เป็นการเชื่อมเรื่องปัจจุบันกับเรื่องในอดีต

๓) กาถา คือ ส่วนที่เป็นคาถา

๔) เวชยาकरणะ คือ การอธิบายคำหรือวลีที่ยาก ให้เข้าใจง่ายขึ้น

๕) สโมธาน คือ การประชุมชาดกหรือสรุปเรื่องชาดกว่าบุคคลหรือสัตว์ในชาดก เรื่องนั้น ๆ ในอดีตชาดกกลับชาติมาเป็นใครบ้าง ในสมัยที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงชาดก และมีการ กล่าวถึงผู้ตำเรียมรรคผลที่เกิดจากการฟังชาดกเรื่องนั้นด้วย

กัณฑ์ชูชกเป็นส่วนหนึ่งในมหาเวสสันดรชาดกที่เป็นนิทานชาดกเรื่องหนึ่ง ซึ่งชาดก ส่วนประกอบ หรือองค์ประกอบของนิทานชาดกดังกล่าว ดังนั้นในการศึกษาธรรมเนียมในการ แต่งจะพิจารณาเฉพาะที่ปรากฏในกัณฑ์ชูชกเท่านั้น และพบธรรมเนียมในการแต่ง ดังนี้ คือ ๑) บทไหว้ครู ๒) การขึ้นต้นเรื่องในกัณฑ์ ๓) การลงท้ายเมื่อจบกัณฑ์

๕.๑.๒ บุคลิกลักษณะ และคุณสมบัติของชูชกในวรรณกรรมเวสสันดรอักษรขอม ชูชก เป็นชาวบ้านพราหมณ์ชื่อทุนนวิภูชะ ในกาลครั้งรัฐ มีบิดานามว่าโตลกพราหมณ์ มารดานามว่า นางจันตีพราหมณ์ เมื่อบิดา มารดาตายหมดแล้วจึงค่อยได้ดี อาศัยอยู่กับลุงป้า ที่หมู่บ้านทุนน วิภูชะโตเป็นหนุ่มเลี้ยงชีพด้วยการเที่ยวภิกขาจารได้ทรัพย์ ๑๐๐ กหาปณะ นำไปฝากไว้กับ พราหมณ์ที่เป็นสหายเก่า พราหมณ์ที่เป็นสหายเก่าก็ใช้กหาปณะเสียหมด ภายหลังชูชกกลับมาทวง ก็ไม่สามารถจะขอใช้ทรัพย์นั้นได้ จึงขกคิดชื่อ อมิตดาให้เป็นภรรยาชูชกไป ชูชกจึงพานางอมิต ดาไปอยู่บ้านพราหมณ์ชื่อทุนนวิภูชะนางได้ปฏิบัติหน้าที่ภรรยาที่ดี

ในการศึกษามหาเวสสันดรกัณฑ์ชูชกฉบับอักษรขอมในบทนี้ผู้วิจัยได้ศึกษา แบ่งหัวข้อ การศึกษาด้านบุคลิกลักษณะของชูชก และนางอมิตดาเป็นบุคลิกลักษณะแตกต่างจากคนอื่นทั้งใน

เรื่องรูปร่าง ลักษณะนิสัย และพฤติกรรมอันแสดงให้เห็นลักษณะของตัวละครชาวบ้านได้ชัดเจน ทำให้แปลกตาของผู้พบเห็นไว้ดังนี้

บุคลิกลักษณะ ในด้านต่างๆของซุชก ที่เรียกว่าบุรุษโทษ ๑๘ ประการ คือ

๑) พลงกปาโท มีเท้าคดๆ หรือดินเกดินทาง ๒) อทุรนาโษ มีเล็บเน่าครึ่งเล็บ เป็นต้นผู้ใดมีลักษณะบุรุษโทษ ๑๘ ประการนี้ แม้แต่อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ตาเข มือเก ดินทาง อย่างที่เห็นกันอยู่โดยมากโบราณว่าไม่ดีทั้งนั้น คือคนเหล่านี้ไม่ว่าหญิงหรือชาย มักจะมีความคิดเห็นไม่เหมือนใคร และมักเป็นพวกที่ฉลาด แต่อาจจะฉลาดแถมโกง หรือมักเป็นพวกที่กล้าหาญ แต่อาจจะกล้าหาญในทางไม่ดี หรือไม่เหมาะสมไม่ควร

๕.๑.๒.๑ บุคลิกลักษณะนอกของซุชก บุคลิกลักษณะนอกของซุชก หมายถึง กิริยามารยาทของซุชกที่แสดงออกกวีพรรณนาถึงรูปร่างลักษณะของซุชกไว้เพียงสั้น ๆ ว่าซุชกนั้นเป็นพราหมณ์บุรุษโทษ ๑๘ ประการ ยึดอาชีพขอทานเลี้ยงตน เป็นคนตระกูลยัญญหุดฤชงค์ สืบพงศ์โกวาทิกชาติ ไกลเมืองกลิงคราษฎร์ ในโบราณฉบับอักษรขอม จะบรรยายรูปร่างหน้าตาของซุชกไว้ชัดเจนพอสมควร ทำให้มองเห็นภาพที่ชัดเจน เพราะมีลักษณะที่ผิดแผกไปจากคนทั่วไป อันเป็นที่เกิดความตลกขบขันเมื่อพบเห็น โดยกล่าวถึงรูปร่างซุชกว่า เป็นเผ่าชราที่มีลักษณะบุรุษโทษแล้ว อีกทั้งยังมีความพิกลพิการ น่าเกลียดน่ากลัว น่าขยะแขยงและน่าสมเพช ดังนี้

๕.๑.๒.๒ บุคลิกลักษณะพฤติกรรมภายนอก หมายถึง การเพิ่มเติมรายละเอียดเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะ การพูดจา และความคิดอ่านผู้แต่งได้เพิ่มเติมให้บุคลิกลักษณะซุชกมีพฤติกรรมที่แตกต่างไปที่เคยเห็นเคยอ่านในกัณฑ์ซุชก เช่น มีลักษณะเป็นคนเจ้าชู้ เจ้าปัญญา โอ้อวดขี้คุยและตลกขบขัน และเป็นคนโมโหร้าย

๕.๑.๒.๓ บุคลิกลักษณะภายในของซุชก บุคลิกลักษณะภายในของซุชกนั้น หมายถึง ลักษณะนิสัยที่ซ่อนอยู่ภายในของแต่ละบุคคล ในที่นี้หมายถึง ลักษณะนิสัยของซุชกมีติดตัวมาแต่กำเนิด ในบางครั้งผู้แต่งสื่อให้เห็นถึงความเป็นเผ่าที่แสนร้าย และแฝงไว้ด้วยความตลกขบขันขาดความยังคิด แต่บางครั้งก็สื่อให้เห็นถึงความเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ของซุชก โดยบรรยายลักษณะซุชกว่าเป็นผู้เผ่าที่มีความคิดรอบคอบ ในตอนที่ซุชกเก็บหอมรอบริบทรัพย์ได้ร้อยกษาปณ์ ซุชกคิดวางแผนจะนำเงินทองที่เก็บได้นั้นไปใช้จ่ายทำสิ่งต่างๆ เช่น ประหยัด รอบคอบ มีความรักในภรรยาของตน ฉลาดมีไหวพริบปฏิภาณ และ มีความเมตตา

๕.๑.๓ คุณค่าในแง่มุมต่างๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมเวสตันดรอักษรขอม ซุชกกัณฑ์หลักธรรม การปกครอง วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การศึกษาคุณธรรมในตัวนางอมิตาได้ ๓ ประการคือ

๑) ความเสียสละ เห็นได้จากพ่อแม่ของนางนั้นได้นำเงินทองที่ซุชกนำมาฝากไว้นั้นไปจับจ่ายใช้สอยจนหมด แล้วไม่มีคืนให้ซุชกจึงจำเป็นต้องยกลูกสาวให้แทน

๒) ความกตัญญูทวาทิ เห็นได้จากตอนที่พ่อแม่ยกเธอให้แก่ชูกนางก็ไม่ได้แสดงอาการขัดเคืองหรือไม่พอใจแต่อย่างใด ยินยอมเป็นภรรยาของชูกแต่โดยดีเพื่อทดแทนบุญคุณของพ่อแม่

๓) ความยึดมั่นในการทำความคิดเห็นได้จากนางอมิตตา ได้ปฏิบัติตนเป็นภรรยาที่ดีของชูกผู้เป็นสามี ปรนนิบัติชูกอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ในฐานะที่เป็นภรรยา

๕.๑.๓.๑ คุณธรรมในครอบครัวฐานะที่เป็นสามี – ภรรยา คุณธรรมของสามีภรรยาในมหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์ชูกนี้ ซึ่งสามารถแบ่งหัวข้อได้ดังนี้

๑) คุณธรรมที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ไบลานมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์ชูกอักษรขอมในฐานะเป็นสามีพึงให้แก่ภรรยา ผู้อยู่ที่สืบเบื้องหลังมี ๕ ประการ คือ

- (๑) ให้เกียรติยกย่องภรรยาสรรเสริญ
- (๒) ไม่ดูหมิ่นภรรยา
- (๓) ไม่ประพฤตินอกใจภรรยา
- (๔) มอบความเป็นใหญ่ให้ภรรยา
- (๕) ให้เครื่องแต่งตัวแก่ภรรยา

๒) คุณธรรมที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ไบลานมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์ชูกอักษรขอมในฐานะเป็นภรรยาผู้อยู่ที่สืบเบื้องหลังพึงให้แก่สามี มี ๕ ประการ คือ

- (๑) จัดการงานดี
- (๒) สงเคราะห์คนข้างเคียงสามีดี
- (๓) ไม่ประพฤตินอกใจสามี
- (๔) รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้

๕.๑.๓.๒ หลักธรรมสังคหวัตถุ หลักธรรมสังคหวัตถุ คือ หลักธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสงเคราะห์เมื่อมาอยู่ด้วยกันเป็นหมู่เป็นคณะหรือเป็นสามี ภรรยาจะต้องมีหลักธรรม ๔ ประการ คือ

- (๑) ทาน คือ การให้
- (๒) เปยวัชชะ คือ วาจาเป็นที่รัก
- (๓) อัถตถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์
- (๔) สมานัตตตา คือ การวางตนสม่ำเสมอ

๕.๑.๓.๓ คุณธรรมในฐานะเป็นพ่อแม่ มหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์ชูกอักษรขอมฉบับวัดบ้านแซว ตำบลห้วยใต้ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ ได้กล่าวถึงความรักความห่วงใย

ของพ่อและแม่ที่มีต่อลูกและคุณธรรมที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่างของพ่อแม่ที่ดี ผู้วิจัยได้วิเคราะห์คุณธรรมในมหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์ชูชกในฐานะเป็นพ่อแม่ ได้ ๒ ประเด็น คือ

- ๑) ความห่วงใยลูก
- ๒) การสั่งสอนลูกให้ยึดมั่นในความดี

๕.๑.๓.๔ ด้านการเมืองการปกครอง

ในสมัยโบราณ กษัตริย์เป็นทั้งผู้นำและผู้ปกครองสูงสุดในอาณาจักรดินแดนของตนเอง มีอำนาจอย่างสมบูรณ์ในมือสามารถที่จะให้คนและโทษแก่ผู้ที่อยู่ใต้ปกครองต่างๆ แม้กระทั่งในประเทศไทยของเราในสมัยอดีต ปกครองด้วย กษัตริย์ ที่เป็นทั้งผู้นำและผู้ปกครองสูงสุดในอาณาจักร อาทิ เช่น การปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช เป็นต้น ซึ่งผู้ปกครองนั้นสามารถแยกได้ ๒ ระดับ คือ กษัตริย์ และ ขุนนางและราชการ

๕.๑.๓.๕ วัฒนธรรมและสังคมสังคม หมายถึง มนุษย์ซึ่งเป็นคนกลุ่มเดียวกัน ตั้งหลักแหล่งอยู่ร่วมกันเป็นระยะเวลานานมีภาษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิตหรือสภาพความเป็นอยู่ส่วนใหญ่เป็นไปในรูปแบบเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน นอกจากนี้วรรณกรรมกับสังคมยังมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกกันไม่ออกเนื่องจากกวีผู้ประพันธ์งานวรรณกรรมเป็นมนุษย์คนหนึ่ง ในสังคมนั้นๆ ย่อมต้องรับเอาสภาพสังคม ประเพณี วัฒนธรรมที่ตนอยู่มาเป็นองค์ประกอบในการประพันธ์งานวรรณกรรมของตนซึ่งมีความรู้สึกนึกคิดของกวีจึงมีความสัมพันธ์กับสังคม

- วิถีชีวิตความเป็นอยู่
- อาชีพ
- การแต่งกาย

๕.๑.๓.๖ ด้านเศรษฐกิจ ในสมัยอดีตนั้น ประชาชนส่วนใหญ่ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยอาชีพทำไร่ทำนา หาของป่า และค้าขาย สามารถดำรงอยู่ได้ในแบบวิถีชีวิตที่พอเพียง ด้านเศรษฐกิจการค้าขายสินค้าบริโภค อุปโภคของประชาชนในสมัยก่อนซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าเกษตรคือพืชผักผลไม้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ นำมาแลกเปลี่ยนกันหรือใช้เงินซื้อกัน อาชีพการค้าขายที่ปรากฏในมหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์ชูชกนั้น ที่ซื้อขายกัน เช่น ข้าวสาร ปลา ผัก ผลไม้ เป็นต้น ทำให้เกิดเป็นอาชีพขึ้น สร้างเศรษฐกิจแบบครัวเรือน ลักษณะเศรษฐกิจ ที่ชัดเจน อาชีพที่ประชาชนประกอบอยู่ เช่น เกษตรกรรม การค้าขาย รับราชการ หัตถกรรม ขอทาน และนาย

๕.๑.๓.๗ ด้านการศึกษาศิลปะวิทยาที่พบในฉบับภาษาเขมรนั้นศิลปะวิทยาเป็นเรื่องเกี่ยวกับพยากรณ์โหราศาสตร์และความรู้วิชาการแขนงอื่นๆ ดังตอนที่กล่าวถึงชูชกว่าเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับการทำนายชะตาชีวิต รู้จักชกชกใจคน และตอนที่ชูชกกล่าวกับนางอมิตตาว่าตนนั้น

ไม่มีความรู้ใดๆเลยที่เคยเล่าเรียนมาก็ลืมเกือบหมด เช่น การบวกลบคูณหาร ความรู้ทางปฏิทิน เป็นต้น แสดงว่าคนสมัยนั้นมีความรู้เกี่ยวกับวิชาเหล่านี้ โดยส่วนมากจะศึกษาหาความรู้จากพระสงฆ์ที่วัด ในมหาวิทยาลัยนครชาดกกันท์ซุชก ฉบับภาษาเขมรยังกล่าวถึงการศึกษาของกษัตริย์ ดังตอนที่ซุชกได้โกหกพราหมณ์บุตรว่าตนเคยเป็นครูสอนพระเวสสันดรทั้งการยุทธการศึกสงคราม พุทธศาสตร์ และไสยศาสตร์ เป็นต้น

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์วรรณกรรมมหาเวสสันดรชาดก:กรณีศึกษาซุชกกันท์ใน คัมภีร์ไบเบิล อักษรขอม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้มีประเด็น คือ ข้อเสนอแนะให้มีการแปลอักษรขอม ที่เป็นอักษรโบราณ แปลเป็นภาษาไทยให้มากขึ้น เพราะในปัจจุบันนี้นักปราชญ์ผู้รู้เรื่องอักษรขอมอย่างจริง ๆ มีน้อยมาก

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะ

ควรจัดให้มีหลักสูตรการเรียนภาษาขอมในชั้นมหาวิทยาลัย เพื่อจะได้แปลคำราโบราณที่นักปราชญ์รุ่นเก่าได้จารึกไว้ในใบลานนั้นมีมาก แต่ยังค้นหาไม่พบ ในส่วนอักษรขอม ฉบับวัดบ้านแขว ตำบลห้วยไค้ อำเภอยะนิง จังหวัดศรีสะเกษนั้นมีส่วนน้อย แต่ก็ยังเป็นแหล่งที่พระสงฆ์พอที่จะอ่านภาษาขอมได้พอสมควร เช่น ท่านเจ้าอาวาสวัด เป็นต้น

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) สนับสนุนการวิจัย เพื่อจะได้ข้อมูลที่เป็นภาษาโบราณที่ประพันธ์ไว้เป็นจำนวนท้องถิ่นในแต่ละภาค เช่น อักษรธรรมในภาคอีสาน อักษรลานนาในภาคเหนือ เป็นต้น

๒) ศึกษาเรื่องภาษาโบราณเหล่านี้ให้เข้าใจถึง คำรับและรากมูลของภาษาอย่างแท้จริง จึงจะได้ความรู้ที่ไปที่มาของภาษา เพราะการใช้ภาษาแต่ละท้องถิ่นนั้นไม่เหมือน แม้แต่ภาษาไทยในปัจจุบันนี้ แต่ละภาคภาษาพูดก็ไม่เหมือนกัน